

כולן מתו בפרק אחד - בין פסח לעצרת
יבמות סב, ב.

תלמידי רבי עקיבא - נכנסה בהן עין רעה

איתא בגמרא^[1]: "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא . . . וכולן מתו בפרק אחד (בין פסח לעצרת) מפני שלא נהגו כבוד זה לזה", ובל"ג בעומר - "פסקו למות"^[2].

ולכאורה, תמוה הדבר ביותר:

מספרם הגדול של תלמידי רבי עקיבא - עשרים וארבע אלף תלמידים - לא נעשה ביום אחד, כי אם במשך כמה וכמה שנים, ובפשטות - כאשר התחיל ללמוד תורה עם תלמידים, ונתפרסם שמו ותורתו בעולם, נתקבצו אליו תלמידים מכמה וכמה מקומות, ובמשך הזמן הלך וגדל מספרם, עד שהיו לו עשרים וארבע אלף תלמידים. ומובן, שאופן הנהגתם של התלמידים לא נשתנתה ביום אחד מן הקצה אל הקצה, ואם היו במצב ש"לא נהגו כבוד זה לזה" - לא נעשה הדבר לפתע פתאום, כי אם שלב לאחרי שלב כו'.

ועל פי זה - תמוה ביותר: היתכן ש"כולן מתו בפרק אחד" - מהו המאורע המיוחד שאירע בפרק זה (תקופה קצרה יחסית), שבגלל זה "כולן מתו" בפרק מסויים זה, הרי פשיטא שלא יתכן לומר שדוקא "בפרק זה" נשתנתה לפתע הנהגתם "שלא נהגו כבוד זה לזה"?

קושיא זו היא אמנם "א בעה"ב'שע קשיא", אבל - זוהי תמיהה גדולה ביותר, ולא מצאתי שיתעכבו על ביאור תמיהה זו.

ויש לבאר זאת - בהקדים הביאור בכללות הסיפור אודות תלמידי רבי עקיבא "שלא נהגו כבוד זה לזה" :

רבים של תלמידים אלו הוא זה שהדגיש את גודל העילוי דאהבת ישראל - "ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה". ואם כן, היתכן שדוקא תלמידיו "לא נהגו כבוד זה לזה" - היפך הענין דאהבת ישראל?!

והביאור בזה^[3] :

כאשר מדובר אודות "תלמידי רבי עקיבא" - מובן, שכל אחד מהם עסק בלימוד תורתו של רבי עקיבא מתוך חיות ולהט וכו' ("פארקאכט" בדברי תורתו של רבי עקיבא). ובפרט בידעם את גודל מעלתו של רבי עקיבא בתורה - כמובן מסיפור הגמרא^[4] אודות משה רבינו כו'. ומכיון ש"אין דיעותיהם שוות"^[5], מובן, שכל אחד מהם הבין את דבריו של רבי עקיבא לפי דרכו ודעתו.

כלומר : למרות שכולם קיבלו מרבי עקיבא - הרי סברתו של רבי עקיבא היתה סברא פשוטה, שהיה לה מקום לב' אופנים, וכל אחד קיבל לפי תכונתו כו' (ועל דרך שמצינו בנוגע לשמאי והלל שקיבלו משמעה ואבטליון, ואף על פי כן זה אוסר וזה מתיר)^[6].

ולכן, כאשר תלמיד אחד ראה שחבירו לומד את דברי רבו באופן בלתי-נכון - לפי דעתו, שוב לא היה יכול להתייחס אליו מתוך רגש של כבוד והערכה : היתכן שלומד את דברי רבו באופן בלתי-נכון !

[מובן ופשוט שלא היה שייך שכתוצאה מכך יבואו לידי רגש של זלזול חס ושלום (ואין

צריך לומר ענין של הרמת-יד חס ושלום), אבל על כל פנים, שיהיה לו רגש של כבוד כלפי חבירו שלומד את דברי רבו באופן בלתי-נכון - דבר כזה לא היה יכול לפעול בעצמו].

ולנהוג כבוד זה לזה מן השפה ולחוץ בלבד - לא היה שייך אצלם, מכיון שבודאי היו "אנשי אמת" ש"תוכם כברם", ואינם יכולים להתנהג באופן ד"אחד בפה ואחד בלב"^[7].

ונמצא, שהיותם "תלמידי רבי עקיבא" היא זו שגרמה להנהגה באופן "שלא נהגו כבוד זה לזה":

סתם "תלמידים" - לא היה נוגע להם כל כך שמישהו מפרש את דברי רבי עקיבא באופן בלתי-נכון (לדעתם); אבל כאשר מדובר אודות "תלמידי רבי עקיבא" - הרי מפני חיותו והתלהבותו של כל אחד ואחד מהם בדברי רבו, אינו יכול לסבול שמישהו לומד באופן בלתי-נכון (לפי דעתו), ובפרט כאשר זה שלומד באופן בלתי-נכון הוא תלמיד של רבי עקיבא (ולא סתם תלמיד), ולכן אינו יכול להתייחס אליו באופן של כבוד כו'.

והנה, אף שמפני גודל מעלתם (להיותם תלמידי רבי עקיבא) נדרש מהם שלמרות כל זה יתנהגו באופן של כבוד זה לזה, היינו, שיוכלו לתת מקום גם לדעתו של חבירו (מכיון שגם זו היא דעה בתורה, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"^[8]), ועד שיתייחסו אליו ברגש אמיתי של כבוד והערכה, ולכן, ההנהגה באופן הפכי נחשבה לדבר בלתי-רצוי לפי ערך מעלתם – מכל מקום, אין זה חטא שעונשו חמור כל כך! וטעם הדבר - שהרי המדובר הוא אודות "מלחמתה של תורה", ומכיון שכן, הרי "אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר^[9] את והב בסופה"^[10].

אמנם, בשלב מסויים התערב בדבר ענין צדדי - קטרוג וכיוצא בזה [על דרך שמצינו שהשטן מקטרג בשעת הסכנה^[11]], וכתוצאה מזה היה המאורע ד"כולן מתו בפרק אחד", כדלקמן.

מצינו סיפור נוסף שבו מובא הלשון "מתו כולם בפרק אחד" (כדלקמן), ומכיון שמצינו לשון זה בשני מקומות, מסתבר לומר שיש קשר ושייכות ביניהם :

איתא בירושלמי^[12] : "מעשה בעשרים וארבע קריות (קרונות^[13]) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסו בהן עין רע, ומתו כולם בפרק אחד".

והנה, במאורע הנ"ל הרי לא מצינו דבר בלתי-רצוי חס ושלום, והסיבה היחידה למאורע היא - שמפני שנתאספו הרבה תלמידים, " עשרים וארבע קרונות", ש"קרונ" הוא גדול יותר מאשר "עגלה" סתם, ובמילא יכולים להכנס בו מספר גדול של תלמידים - לכן נכנסה בהן עין רעה כו'.

ומזה מובן גם בעניננו: כאשר מספרם של תלמידי רבי עקיבא הגיע לעשרים וארבע אלף - מספר גדול ביותר (למעלה מעשר, ממאה, מאלף, ואפילו מרבבה) – אזי שלטה בהן עין רעה [וכידוע גם ש"מספר" קשור עם ענין של היפך הברכה, שלכן "אין הברכה שורה בדבר המנוי"^[14]], וזוהי הסיבה הנוספת (על מה "שלא נהגו כבוד זה לזה") שגרמה לכך ש"מתו כולן בפרק אחד".

ויש להוסיף בזה - שבשני המקומות מודגש המספר עשרים וארבע, עשרים וארבע קרונות, או עשרים וארבע אלף תלמידים, שמספר זה קשור עם ענין של דין וגבורה, ... כו'.

והנה, בשני מאורעות הנ"ל רואים שגם לאחרי כן - לא נמנעו חס ושלום מללמוד תורה עם הרבה תלמידים, אלא המשיכו בזה גם אחר כך, ורק שינו את המקום כו' :

בסיפור הירושלמי מסיים : "מאותה שעה עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל", היינו, ששינו את המקום שבו נהגו לעבר שנים - מיהודה לגליל.

וכן במאורע דתלמידי רבי עקיבא : גם לאחר שמתו עשרים וארבע אלף תלמידיו של רבי עקיבא - לא נמנע רבי עקיבא מלחפש תלמידים חדשים וללמוד תורה עמהם [בידעו שכאשר יגיעו לדרגת "תלמידי רבי עקיבא", שנוגע להם ביותר לימוד תורתו של רבי עקיבא, עלולים לבוא למצב שלא ינהגו כבוד כו'], אלא שינה את מקומו - "בא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם", החל מחמשה (או שבעה^[15]) תלמידים כו', ועל ידם נתתקן המצב הקודם ש"היה העולם שמם", מכיון ש"הם העמידו תורה".

ועד שהנהגתם של תלמידים אלו - לאחר ל"ג בעומר - היתה בתכלית השלימות גם בנוגע לכך שנהגו כבוד זה לזה, כראוי למעלתם של תלמידים שרבים הוא "רבי עקיבא".

משיחת ש"פ בחוקותי ה'תשד"ם ח"ג ע' 1730
(לשלימות הענין ראה לקו"ש ל"ב ע' 149)

- [1] יבמות סב, ב.
- [2] ראה מאירי יבמות (סב, ב.) בשם הגאונים. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתצ"ג ס"ב (ס"ה).
- [3] בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 342 ובהנסמן שם.
- [4] מנחות כט, ב.
- [5] ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. רמב"ם הל' דעות בתחלתן.
- [6] ראה המשך תער"ב ח"א פי"ג.
- [7] ¹ראה פסחים קיג, רע"ב. ב"מ מט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ו.
- [8] עירובין יג, ב.
- [9] חוקת כא, יד.
- [10] קידושין ל, ב.
- [11] ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. ב"ר פצ"א, ט. הובא בפרש"י עה"ת מקץ מב, ד. ויגש מד, כט.
- [12] סנהדרין פ"א ה"ב (ד, ב.).
- [13] פני משה שם.
- [14] ראה ב"ר פס"ד, ו.
- [15] ב"ר פס"א, ג. קה"ר פי"א, ו.